

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ «САКСЬКИЙ ЦЕНТРАЛЬНИЙ ВІЙСЬКОВИЙ КЛІНІЧНИЙ САНАТОРІЙ ІМЕНІ М. І. ПИРОГОВА»

У статті наголошено на значущості аналізу фінансово-господарської діяльності у фінансовому менеджменті та проведено аналіз фінансово-господарської діяльності Державного підприємства Міністерства оборони України «Сакський центральний військовий клінічний санаторій імені М. І. Пирогова».

Ключові слова: фінансово-господарська діяльність, державне підприємство, фінансовий менеджмент, ефективність фінансово-господарської діяльності, фінансова звітність, коефіцієнт.

На сучасному етапі підприємства державного сектору економіки, а особливо підприємства, які працюють у сфері рекреаційних послуг, мають проблеми, які пов'язані зі специфікою їхньої діяльності. Поглиблений та фаховий аналіз фінансово-господарської діяльності підприємств санаторно-курортного комплексу може вчасно виявити та попередити можливу збитковість та запобігти банкрутству.

Останніми роками на усій території України, а особливо в Автономній Республіці Крим, стрімкими темпами розвивається туризм. Вигідне географічне розташування і велика концентрація на відносно невеликій території історичних і географічних пам'яток, у поєднанні з унікальним кліматом, створило в Автономній Республіці Крим сприятливі умови для розвитку вказаної галузі народного господарства і, зокрема, закладів санаторно-курортного лікування. Перехід від планової до ринкової економіки підняв питання про підвищення ефективності діяльності санаторіїв, оскільки гостра конкуренція і елементарна відсутність стратегії розвитку призвели до банкрутства величезної кількості державних здравниць, а багато з тих, яким пощастило вижити в нових реаліях життя, знаходяться на межі виживання і в постійному пошуку цієї самої стратегії.

Але для знаходження стратегії і, як наслідок, підвищення ефективності діяльності будь-якого підприємства необхідно насамперед зробити поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності. А тільки після цього приймати рішення про реанімацію діяльності.

У статті розглядається питання аналізу фінансово-господарської діяльності державного санаторія, який знаходиться у сфері управління Міністерства оборони України.

Питання аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств санаторно-курортного напрямку діяльності піднімали такі вчені, як Балабанова І.Т., Вороновицький М.М., Грідчина М.В., Федоров І.В., однак санаторії, які знаходяться у сфері управління Міністерства оборони України, були досліджені недостатньо.

З метою визначення об'єктивних і суб'єктивних

причин збитковості та оцінки фінансово-господарського стану та ефективності управління підприємством у статті здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності Державного підприємства Міністерства оборони України «Сакський центральний військовий клінічний санаторій ім. М. І. Пирогова» (далі – Підприємство) за 2012 рік.

Основним джерелом інформації для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності є бухгалтерська звітність, а саме: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал та звіт про рух грошових коштів. У нашому дослідженні було використана звітність Підприємства за 2012 рік.

Аналіз його фінансово-господарської діяльності розпочнемо з аналізу структури та змін у вартості активів підприємства. З цією метою були зіставлені показники активу балансу на початок і кінець звітного періоду за видами активів. Було визначено абсолютне та відносне зростання (коефіцієнт зростання) кожного виду активів, а саме: коефіцієнт зростання основних засобів ($K_{o.з.}$), коефіцієнт незавершеного будівництва ($K_{н.б.}$), коефіцієнт запасів ($K_з$), коефіцієнт вартості активів ($K_{в.а.}$). Так

$$K_{o.з.} = \frac{\text{Вартість основних засобів на кінець звітного періоду}}{\text{Вартість основних засобів на початок звітного періоду}} = 1,04;$$

$$K_{н.б.} = \frac{\text{Вартість незавершеного будівництва на кінець звітного періоду}}{\text{Вартість незавершеного будівництва на початок звітного періоду}} = 0,55;$$

$$K_з = \frac{\text{Вартість запасів на кінець звітного періоду}}{\text{Вартість запасів на початок звітного періоду}} = 1,59;$$

$$K_{в.а.} = \frac{\text{Вартість активів на кінець звітного періоду}}{\text{Вартість активів на початок звітного періоду}} = 1,09.$$

Аналіз показує, що коефіцієнт зростання вартості активів ($K_{в.а.}$) у періоді дослідження був рівний або перевищував одиницю. Так у 2011 році $K_{в.а.}$ дорівнював одиниці, а у 2012 році не значно перевищив одиницю ($K_{в.а.}=1,09$), що свідчить про те, що господарська діяльність Підприємства у звітних періодах практично не змінювалась. Також необхідно звернути увагу на те, що коефіцієнт зростання запасів $K_з$ у 2011 році дорівнював одиниці, а у 2012 році значно перевищив одиницю ($K_з=1,59$), що було зумовлено збільшенням

оборотних активів Підприємства і пояснюється тим, що діяльність Підприємства має сезонний характер.

Аналізом не встановлено зростання запасів непропорційного зростанню доходів, уповільнення їх обороту, відволікання фінансових ресурсів уповільнення обороту запасів та надлишкового накопичення запасів.

Важливою статтею для аналізу є дебіторська заборгованість. При аналізі цієї статті балансу необхідно бути досить уважним і поряд з інформацією фінансових звітів вивчати додаткову інформацію, яка надається керівництвом підприємства. Аналізом зміни у структурі довгострокової і поточної дебіторської заборгованості та динаміки дебіторської заборгованості Підприємства на початок і кінець звітних періодів встановлено суттєве зростання дебіторської заборгованості. У 2012 році поточна дебіторська заборгованість збільшилась на 33%. Коефіцієнт зростання дебіторської заборгованості ($K_{д.з}$) склав:

$$K_{д.з} = \frac{\text{Дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду}}{\text{Дебіторська заборгованість на початок звітного періоду}} = 1,33.$$

Зростання дебіторської заборгованості загалом є негативним явищем, однак воно на 33% було зумовлено зростанням поточної заборгованості і було наслідком розширення ринку збуту послуг Підприємства, що є позитивним явищем. Резерв сумнівних боргів на Підприємстві не створювався, а тому і не аналізувався.

Наступним кроком у вивченні фінансово-господарської діяльності є аналіз структури та динаміки власного капіталу. Встановлено, що у 2011 та 2012 роках спостерігалось збільшення власних фінансових ресурсів, що свідчить про збільшення обсягів власних джерел фінансування Підприємства. Коефіцієнт зростання власного капіталу, як і попередні коефіцієнти, визначається шляхом зіставлення вартості показника на кінець і початок звітного періоду:

$$K_{в.к} = \frac{\text{Власний капітал на кінець звітного періоду}}{\text{Власний капітал на початок звітного періоду}}$$

У 2012 році $K_{в.к}=1,12$. Зростання власного капіталу відбулось здебільшого за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку, який виріс на 33%. А оскільки отримання прибутку є основною метою існування будь-якого підприємства, нерозподілений прибуток позитивно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз структури та динаміки зобов'язань Підприємства показав, що коефіцієнт зростання кредиторської заборгованості менший порівняно із коефіцієнтом зростання активів Підприємства ($K_{к.з} > K_{в.а}$). Так, $K_{в.а}=1,09$, а

$$K_{к.з} = \frac{\text{Кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду}}{\text{Кредиторська заборгованість на початок звітного періоду}} = 0,67$$

Вказаний факт свідчить про покращення платоспроможності Підприємства. В абсолютній величині за 2012 рік поточна кредиторська заборгованість зменшилась на 2563,0 тис. грн. У 2012 році спостерігалось збільшення коефіцієнта заборгованості із заробітної плати $K_{о.п.}$, який склав 1,42, але це пов'язано зі збільшенням розмірів посадових окладів працівників та строками оплати заробітної плати, відповідно до колективного договору. Як видно з аналізу зобов'язань, на Підприємстві спостерігаються позитивні процеси.

Наступним кроком є аналіз доходності активів. Коефіцієнт доходності активів ($K_{д.а}$) за 2012 рік дорівнював 0,87, що при збільшенні вартості активів свідчить про погіршення ефективності використання майна Підприємства. Зменшення доходності активів Підприємства зумовлено зменшенням сукупного доходу Підприємства і, насамперед, чистого доходу від реалізації наданих послуг.

У процесі аналізу порівнювались динаміка змін вартості активів Підприємства ($K_{в.а}$) та сукупного доходу ($K_{с.д}$). Встановлено, що різниця у значеннях коефіцієнтів ($K_{с.д} - K_{в.а}$) за 2012 рік має додатне значення. Аналізом не встановлено необґрунтоване вилучення активів Підприємства. Зменшення показника було зумовлено тільки зменшенням сукупного доходу. Аналіз доходності активів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Аналіз доходності активів

N з/п	Найменування показників	Форма звітності, код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн	Абсолютне зростання, тис. грн (гр. 5 – гр. 4)	Коефіцієнт зростання (гр. 5/гр. 4)
1	Вартість активів підприємства	ф. 1 ряд. 280	125267	136399	11132	1,09
2	Сукупний дохід	ф. 2 ряд. 035 + ряд. 060 + ряд. 110 + ряд. 120 + ряд. 130 + ряд. 200	116347	110437	-5910	0,95
3	Різниця у значеннях коефіцієнтів	*	*	*	-17042	-0,14
4	Сума сукупного доходу на 1 грн вартості активів ($K_{д.а}$)	*	0,93	0,81	-0,12	0,87

У ході аналізу ефективності різних видів діяльності визначено їх вплив на прибуток підприємства. Аналіз

структури та динаміки фінансових результатів у таблиці 2.

Таблиця 2. Аналіз структури та динаміки фінансових результатів

Найменування показників	Форма звітності, код рядка	За попередній період		За звітний період		Абсолютне зростання, тис. грн. (гр. 6 – гр. 4)	Коефіцієнт зростання (гр. 6/гр. 4)
		сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %		
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	ф. 2 ряд. 035	114871	X	109115	X	-5756	0,95
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	ф. 2 ряд. 040	-83097	X	-79608	X	3489	0,96
Валовий прибуток (збиток) (ряд. 1 – ряд. 2)	ф. 2 ряд. 050 або ряд. 055	31774	117,79	29507	117,04	-2267	0,93
Інші доходи операційної діяльності	ф. 2 ряд. 060	1466	X	1322	X	-144	0,9
Інші витрати операційної діяльності	ф. 2 ряд. 070 + ряд. 080 + ряд. 090	-6266	X	-5617	X	649	0,9
Фінансовий результат від операційної діяльності (ряд. 3 + ряд. 4 – ряд. 5)	ф. 2 ряд. 100 або ряд. 105	26974		25212		-1762	0,93
Інші доходи	ф. 2 ряд. 130	10	X	0	X	-10	0
Інші витрати	ф. 2 ряд. 160	-355	X	-500	X	-145	1,41
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (± ряд. 6 ± ряд. 9 ± ряд. 10 – ряд. 11)	ф. 2 ряд. 170 або ряд. 175	26629	100	24712	100	-1917	0,93
Чистий прибуток (збиток)	ф. 2 ряд. 220 або ряд. 225	17164	X	17226	X	62	1

За результатами аналізу звітності 2011 та 2012 років можна зробити висновок, що дохід Підприємства утворюється переважно від іншої операційної діяльності. Фінансовий результат від інших видів діяльності за два роки був незмінним. У 2012 році коефіцієнт фінансового результату від операційної діяльності $K_{оп.д.}$ склав 0,93, що означає зменшення фінансового результату від операційної діяльності на 7%, порівняно з аналогічним періодом 2011 року. Зменшення фінансового результату було обумовлено зменшенням чистого доходу (виручки) від реалізації, а також недостатнім зменшенням витрат. Так чистий дохід зменшився на 5756,0 тис. грн, а собівартість продукції знизилась тільки на 3489,0 тис. грн. Зменшення ж чистого доходу було обумовлено низькою, порівняно з аналогічним періодом попереднього року, авантажністю Підприємства і, як наслідок, уповільненням господарської діяльності.

У ході дослідження був проведений факторний аналіз валового прибутку, яким встановлено, що в 2012 році зменшення валового прибутку на 9245,0 тис. грн, було обумовлено зменшенням собівартості на 3489,0 тис. грн та зменшенням чистого доходу на 5756,0 тис. грн.

З метою виявлення елементів, які значно вплинули на зростання суми витрат операційної діяльності на одну гривню реалізованих послуг, був проведений аналіз витрат на виробництво послуг Підприємства за

економічними елементами. Коефіцієнт зростання чистого доходу ($K_{ч.д.}=1,0$) у 2012 році перевищував коефіцієнт зростання операційних витрат ($K_{оп.в.}=0,77$), що свідчить про те, що при зменшенні сукупного доходу керівництво Підприємства зменшило операційні витрати, тим самим намагаючись зберегти прибутковість. Негативно характеризують фінансово-господарську діяльність Підприємства випереджувальні темпи зростання витрат на збут та інших операційних витрат порівняно із зростанням собівартості реалізованих послуг Підприємством у 2011 році, а також адміністративних та інших витрат звичайної діяльності у 2012 році.

Загальна оцінка ефективності управління Підприємством та використання його активів проводиться за сукупністю коефіцієнтів, які характеризують прибутковість активів, майновий стан, платоспроможність та ліквідність Підприємства.

Так коефіцієнт рентабельності активів у 2012 році незначно, але збільшився з 0,1312 до 0,1317, що свідчить про позитивні зрушення у фінансово-господарській діяльності Підприємства.

$$K_{ра} = \frac{Pr}{(B_{60} + B_{61})/2}$$

Де, Пр – прибуток, B_{60} – валюта балансу на початок року, B_{61} – валюта балансу на кінець року.

Прибуток від основної виробничої діяльності

Підприємства характеризує коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу, який у 2012 році зменшився з 0,206 до 0,193, що є негативним явищем, однак вказаний коефіцієнт більший нуля і знаходиться на оптимальному рівні (0,12-0,18).

$$K_{рск} = \frac{\Phi_0}{(B_{60} + B_{61})/2}$$

Де, $K_{рск}$ – коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу, B_{60} – валюта балансу на початок року, B_{61} – валюта балансу на кінець року.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу за 2011-2012 роки збільшився з 0,035 у 2011 році до 0,138 у 2012 році і досягло оптимального значення (0,13-0,21), що свідчить про ефективність діяльності Підприємства.

$$K_{рвк} = \frac{Пр}{(B_{к0} + B_{к1})/2}$$

де $Пр$ – прибуток, $B_{к0}$ – сума власного капіталу на початок року, $B_{к1}$ – сума власного капіталу на кінець року.

Коефіцієнт рентабельності діяльності Підприємства, як і попередні коефіцієнти, у 2012 році незначно збільшився з 0,149 у 2011 році до 0,158 у 2012 році, що показує наявність можливостей підприємства до відтворення та розширення виробництва і характеризує прибутковість діяльності підприємства.

Коефіцієнт оборотності активів має низьке значення, коливається на рівні 0,88-0,83. Зниження оборотності активів у 2012 році свідчить про зниження ефективності використання ресурсів.

$$K_{oa} = \frac{ЧД}{(B_{60} + B_{61})/2}$$

де $ЧД$ – чистий доход, B_{60} – валюта балансу на початок року, B_{61} – валюта балансу на кінець року.

Коефіцієнт фінансової стійкості $K_{ф.с}$, який характеризує співвідношення власних та позикових коштів при нормативному показнику більше одиниці у 2011 році дорівнював 15,17, а у 2012 році дорівнював 25,3. Перевищення власних коштів над позиковими вказує на те, що Підприємство має достатній рівень фінансової стійкості і відносно незалежне від зовнішніх фінансових джерел. У 2012 році незалежність від зовнішніх фінансових джерел збільшилась. Це є позитивним явищем.

$$K_{ф.с} = \frac{B_{к}}{K_{з} + Дз}$$

де $B_{к}$ – власний капітал, $K_{з}$ – короткострокові зобов'язання, $Дз$ – довгострокові зобов'язання.

Коефіцієнт покриття ($K_{п}$) визначає співвідношення усіх поточних активів до поточних зобов'язань і характеризує достатність оборотних засобів для погашення своїх боргів протягом року. На Підприємстві значення $K_{п}$ за 2011-2012 роки істотно збільшилось з 1,92 до 4,2 при нормі (1-1,5). Цей факт свідчить про досить високу ліквідність Підприємства.

$$K_{п} = \frac{Обз}{Пз}$$

Де, $Обз$ – оборотні засоби, $Пз$ – поточні зобов'язання.

Коефіцієнт загальної ліквідності ($K_{з.л}$) відображає, скільки одиниць оборотних засобів припадає на одиницю довгострокових та поточних зобов'язань та коливається останні роки в межах від 1,92 до 4,2. Це досить високе значення вказаного коефіцієнта.

$$K_{з.л} = \frac{Обз}{Пз + Дз}$$

де $Обз$ – оборотні засоби, $Пз$ – поточні зобов'язання, $Дз$ – довгострокові зобов'язання.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{аб.л}$) характеризує можливість Підприємства ліквідувати поточну заборгованість грошима, які є у нього в розпорядженні на дату проведення аналізу.

$$K_{аб.л} = \frac{Гк}{Пз}$$

Де, $Гк$ – грошові кошти, $Пз$ – поточні зобов'язання.

Коефіцієнт визначає, яку частину поточної заборгованості Підприємство здатне погасити негайно. Значення коефіцієнта коливається від 0,95 до 1,54, що вище нормативних меж (від 0,2 до 0,35), що свідчить про достатність у Підприємства коштів.

Коефіцієнт заборгованості останні роки коливається від 0,066 до 0,04, що нижче норми (0,5-0,7), та відображає відносну незалежність Підприємства від залучених коштів.

$$K_{з} = \frac{Зк}{B_{к}}$$

де $Зк$ – залучений капітал, $B_{к}$ – власний капітал.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу останні роки коливається від 0,06 до 0,04 в межах норми (нижче 1) та показує про незначну частку залученого капіталу у валюті балансу.

$$K_{кзк} = \frac{(За + Дз + Пз + Дм)}{B_{б}}$$

Коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт рентабельності діяльності та коефіцієнт рентабельності власного капіталу у 2012 році відбулось незначне зниження вказаних коефіцієнтів, що пояснюється недостатньою завантаженістю Підприємства.

Аналіз фінансово-господарської діяльності Підприємства показав високий ступінь ефективності управління, оскільки всі коефіцієнти, які характеризують ефективність управління, знаходяться на оптимальному значенні, або, де це прийнятно, значно перевищують нормативні значення. На підставі проведеного аналізу Державного підприємства Міністерства оборони України «Сакський центральний військовий клінічний санаторій ім. М. І. Пирогова» можна зробити висновок, що Підприємство має високий рівень ефективності управління.

Виявлені в процесі аналізу відхилення від оптимальних значень коефіцієнтів не є значними, а отже вплив таких відхилень на фінансово-господарську діяльність несуттєвий. Ефективність управління Державним підприємством Міністерства оборони України «Сакський центральний військовий клінічний санаторій імені М. І. Пирогова» знаходиться на досить високому рівні. Досвід підприємства може бути використаний як приклад для інших санаторіїв, як підпорядкованих Міністерству оборони, так і тих, які не знаходяться у сфері його впливу. Корегування фінансово-господарської діяльності має бути спрямоване лише на збільшення доходів шляхом збільшення завантаженості санаторію в зимові місяці, оскільки середня завантаженість за 2012 рік була на рівні 85,9%. Максимальна завантаженість санаторія була в серпні 106,5%, у вересні 116,2% та в жовтні 107,7%. У зимові ж місяці завантаженість не досягала і 50%. А, отже, останнє є пріоритетним напрямом для розвитку підприємства.

Список літератури

1. Федоров І. О. Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств санаторно-курортного комплексу / І. О. Федоров. – Суми – 2002р.;
2. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності / О. Кононенко, О. Махонько. – 4-те вид., перероб. і доповн. – Х. Фактор, 2006.
3. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 14.02.2006 №170.

РЕЗЮМЕ

Чернецкая Светлана

Анализ эффективности управления предприятием государственного сектора экономики на примере государственного предприятия Министерства обороны Украины «Сакский центральный военный клинический санаторий имени Н. И. Пирогова»

В статье отмечена значимость анализа финансово-хозяйственной деятельности в финансовом менеджменте и проведен анализ финансово-хозяйственной деятельности Государственного предприятия Министерства обороны Украины «Сакский центральный военный клинический санаторий имени М. И. Пирогова».

RESUME

Chernetska Svitlana

Analysis of enterprise management efficiency of the public sector on the example of the State Enterprise of the Ministry of Defense of Ukraine «Saky Central Military Clinical Sanatorium»

In the article there has been marked the significance of analysis of financial and economic activity in the financial management. There has been also conducted the analysis of financial and economic activity of the State enterprise of Ministry of Defense of Ukraine «Saky Central Military Clinical Sanatorium».

Стаття надійшла до редакції 01.03.2013 р.